

Режисерський метод Ігоря Ладенка

Ігор Ладенко – чи не найулюбленіший режисер харків`ян. Саме він стоїть у витоків нині широко відомого Театру 19. Цей творчий елемент, як говорить сам режисер, народився завдяки ентузіазму чотирьох людей: Олександра Маркіна, Олега Дідика, Сергія Бабкіна та власне самого режисера, а нині художнього керівника Ігоря Ладенка. Театру вже 16 років, у репертуарі 13 вистав. Режисер ніколи не ставив суто комерційні вистави, йому подобається експериментувати, шукати нові психологічні та виразні засоби, усіляко розвивати і свої режисерські навички, і власне сам театр. Він не боїться кидати виклик, робити складні вистави, які не всі в змозі розгадати. За що його люблять глядачі та критики. Режисер має тонке інтуїтивне розуміння драматургії, вміє правильно, виразно, але у той же час стримано промалювати сценографію.

Ігор Ладенко отримав театральну освіту у Харківському національному університеті мистецтв ім. І. П. Котляревського на факультеті режисури. Його вчителем на той момент став Олександр Сергійович Барсегян. Як відомо, їх погляди на театральну справу дещо різнилися, тому він майже нічого не почерпнув з досвіду свого першого вчителя. Натомість доля звела Ладенка з людиною, що дійсно стала знаковою у його творчому житті. З народним артистом України Борисом Моїсейовичем Табаровським майбутній режисер познайомився та навіть здружився ще під час навчання в університеті. Старший товариш неабияк вплинув на Ладенка : «В профессиональном и человеческом плане – это важнейший человек в моей жизни. Если бы не он, я вообще не знаю, хватило бы у меня смелости сунуться в эту историю под названием "театр". Борис Моисеевич не был просто учителем режиссуры - он был для меня гораздо большим» (з інтерв'ю з Оленою Івановою від 21.10.2016).

Точкою відліку у 2000 році стала вистава «Емігранти». Надалі Харків побачив такі вистави, як «Любофь»(2001) та «Павел І»(2002). І хоч театр та сам режисер молоді, проте вже мають приголомшливий успіх та неабияку популярність. Культова у історії Театру 19 та сучасного театального Харкова вистава « Хулія славлю»(2003) за мотивами «кумедійки» «Хулій Хурина» Миколи Куліша зібрала чимало схвальних відгуків як від простих поціновувачів, так і від професіоналів критичної оцінки.

Досвід попередніх робіт втілюється у виставі «Двері», яка радує глядача вже одинадцятим театральним сезоном. Вистава за мотивами п'єси Луїджі Лунарі «Троє на гойдалках» вже традиційно містична та філософська. Дія динамічна, яскрава, насичена різноманітними характерами.

Сама назва «Двері» викликає ряд запитань. Що ж це значить? Що це за двері? Куди вони ведуть? Та чи ведуть взагалі?

Дію вистави режисер вирішує почати зі знайомства з першим нашим героєм, Командором (актор Олег Дідик), який чекає побачення у пансіоні «Аврора», але замість дами серця, Командор зустрічається з Капітаном (актор Сергій Лістунов), що прийшов на ділову зустріч у фірму «Інфомак». І коли перший вже втомився від компанії другого, з'являється ще один герой, Професор (актор Юрій Николаєнко), який в свою чергу мав намір забрати свої рукописи, які для нього мав залишити представник з видавництва «Миневра». Але всі вони волею долі опинилися у одному місці в одну годину. Хоча плани та причини прийти сюди у них були зовсім різні. Кожен бігає перевіряти, чи не помилився адресою, але все, начебто, вірно. Проте ряд дивностей починає вже не на жарт хвилювати Командора (наприклад, різні погодні умови на невеликій території). Однак через навчальну хімічну тривогу, яка охопила місто, вони стали заручниками цієї кімнати та вимушені терпіти компанію один одного. Це стає початком драматичної дії. Найбільш нервовим виявляється Командор Олега Дідика, поведінка якого сіє паніку, на яку, однак, не дуже-то реагують його товариші за нещастям. Капітан Сергія Лістунова взагалі будь-яку ситуацію сприймає з гумором, чим майже доводить Командора до божевілля. Письменник же, у виконанні Юрія Николаєнко, шукає всьому логічне пояснення, чим заспокоює (чи хоча б намагається) і себе, і майже доведеного до інфаркту всією бісовщиною Командора. Тут зароджується головний конфлікт різних поглядів, що стане основою їх бід. І хоча три герої – люди зовсім не релігійні (однак ознайомлені з сюжетом та дійовими особами Біблії), але наявність страху проявлялась у кожного все виразніше. Дивні обставини тільки зміцнювали віру у надприродне. Закрите приміщення майже без меблів, три входивиходи, які незрозуміло, куди ведуть.

У кінцевому рахунку, усі, доведені до стану абсурду, починають вірити у всіляку нісенітницю, елементарно знаходячи усі потрібні докази своїх хворобливих здогадок. Командор раптом пригадує історію про корабель, де зібралася багатоманітна публіка, і всі чомусь були одні, без дружин, чоловіків, дітей та друзів. Вони прийшли на борт після довготривалої

хвороби чи після нещасного випадку. Вони плили до інших берегів. І так само, як і наші герої, були вимушені долати цей шлях з людьми, яких вони не розуміють. На цьому етапі вистави ми чітко бачимо думку про ситуацію з боку Командора – «ми всі мертві і просто чекаємо Страшного Суду».

Поява прибиральниці (акторка Наталя Іванська) у цій злочасній кімнаті, у той момент, коли вже найрозумніший з усіх Професор починає втрачати своє раціональне світосприйняття, налякала і насторожила наших героїв. Нескладно здогадатися, що вони побачили у ній Діву Марію. А вона ще й має сина, якого вони подумки охрестили Ісусом. Не бажаючи знехтувати своїм шансом на порятунок, вони починають допомагати жінці. Старанно миють підлогу та підвіконня, так наче це відміє їх душі, паралельно сповідуючись, роблячи це у властивій їм манері. Прибиральниця ж зовсім не проти такої помочі. Вона сидить, палить цигарки та все більше вводить героїв в оману.

Вистава насичена величезною кількістю алегорій, паралелей земного та небесного життя, безліччю символів. У кінці вистави герої, пересидівши тривогу, вирішують піти додому через свої двері, так ні разу не скориставшись можливістю пройти через чужі, та, замість вулиці, як було раніше, потрапили невідомо куди. Актори намагаються вибратися, волають на допомогу, але це, звичайно, марна справа. З легкої руки режисера наші герої потрапляють у пастку. Що трапиться з їх душами? А хто ж була та жінка, так подібна Діві Марії? Хто ця жінка, що виступила у заключній сцені в яскравій червоній сукні? Питань дуже багато.

Вистави Ладенка мають містичне забарвлення, але говорять про саме життя. Зовнішня форма їх доволі специфічна та грає на загальний задум режисера. Глядач усе більше занурюється у таємничу атмосферу, яка народжується на сцені, охоплює згодом й глядацькі місця. Дія зроблена таким чином, що ми стаємо частиною дійства. У героях пізнаємо частково себе, частково знайомих нам людей. Через символи Ігор Ладенко проводить паралелі між буденністю та певним незрозумілим таїнством. При усій абсурдності дії, слів, поведінки акторів, абсурдність ця доречна та має пояснення. Адже ми спостерігаємо не провокацію задля провокації, як на жаль, часто трапляється, а символізацію сенсу шляхом яскравих образів, часто доволі впізнаних (особистість Святої Діви). Мистецтво повинно кричати про головне, що ми спостерігаємо у роботах Ладенка. Він не боїться говорити про вічні вади людської душі, про її недосконалість. Він не виправдовує людей, навіть найблагородніших з них, навпаки, режисер

розворушує їх душу, відкриваючи тварині страхи, їх доволі зрозуміле небажання померати та готовність піти на все задля продовження свого існування. Але піддавшись паніці, вони самі не можуть себе врятувати.

Інтуїтивні вподобання Ігоря Ладенка у виборі виразних засобів тільки додають драматизму дії. Режисер працює в області дієвого аналізу. Побудова вистави, динаміка подій, виразність розкриття акторами свого сценічного «я», а також глибокий аналіз характерів персонажів та їх взаємовідносин дозволяє нам так визначити його творче спрямування. Картинка у даному випадку не є відволікаючим, розважальним маневром, навпаки, доповнює та гіперболізує особливості героїв.

Якщо судити про режисерський метод, то Ігор Ладенко працює у естетиці театру переживань. Його роботи наповнені філософськими роздумами та яскравою динамікою подій. Головний фокус – це душевні переживання персонажів, розкриття їх особистості на момент дії. Сценічні ефекти, що використовує режисер, направлені на освітлення людської душі та всіх її проявів. Насамперед Ігоря Ладенка цікавить, як людина вирішить діяти у наданих їй долею обставинах. Драматичності додає напружена атмосфера, що йде «сквозною дією» через всю виставу. І хоч дія насичена великою кількістю жартів та смішних моментів, це тільки сильніше відтіняє жах ситуації, що склалася на наших очах. Ладенко дуже вміло вибудовує поєднання комедії та трагедії, не зневажаючи ні одним з жанрів, що робить виставу такою схожою на справжнє багатоманітне життя.

Декорації зроблені згідно з прийомами мінімалізму (художник Катерина Колесніченко), адже режисера хвилює саме психологія героїв, а не порожня, гарна сценографія. Тож все у оформленні сцени несе шлейф символічного значення. Нам не зрозуміло, що це за час, сучасність, або ж ні, незрозуміла, ні політична ситуація, ні щось у цьому дусі. Є лише людина та її доля. Як було у всі часи. Ну і, звичайно, тема смерті, яка, в силу фізіологічного значення, не може себе вижити. З цього ми можемо зробити висновок, що декорації умовні та виключно символічні. То що ж ми бачимо на сцені : декілька стільців; холодильник, я якого герої доставали потрібні саме їм напої, наглядно демонструючи своє суб`єктивне світобачення, та на останок – ті самі пресловуті двері. Більше нічого. Та більшого й не треба, театр все ж таки психологічний, розрахунок йде не на «видовищність». Проте у фінальній сцені осяяні двері, руки та обличчя, що рвалися на волю, та несамовитий танок жінки у червоному виглядали доволі вражаюче та тільки сильніше підкреслили психологічну роль театру переживань.

Музика на фоні усього дійства також грала роль посилення враження. Та впродовж усієї вистави музичні вставки відображали душевні переживання героїв, були доречними та лаконічними. Що стосується костюмів та реквізитів, то вони виконували функцію передусім біографічну. Тобто були зроблені для того, щоб глядач міг розуміти, хто є хто. Військовий був одягнений в умовно військовий одяг, Командор та Професор – у цивільні костюми, перший - у білий та нарядний, другий – у скромний та мав при собі саквояж. Тобто тут присутні виключно умовні, стереотипні речі, які просто ненав`язливо доповнюють образи героїв. Характерам, до слова, властиві їх специфічні звички та дивності, що зрештою вказують на їх індивідуальність. Досить виразно прописана пластика. Герої контрастно відрізняються один від одного, так, що кожного при бажанні можна легко спародіювати.

Військовий Сергія Лістунова, наприклад, часто сміється та жартує, роблячи при цьому дивний жест руками. Він намагається бути галантним, тож при першій ліпшій можливості повторює «Пардон-пардон». Капітан, як він зізнавався Жінці, прийшов у армію(саме його дикі виголоси «Армія» змушували глядацький зал вибухати сміхом) у 18 років. Він порядно і чесно виконував свої обов`язки, але нічого не досяг у житті. Навіть не брав участі у війнах, хоча це скоріше позитивний момент, аніж негативний. А все тому, що ні на що не гідний. Зараз Капітан у відставці та займається тюбиками від зубної пасти. Як і властиво «маленькій людині» наш герой гіперболізує важливість своєї «місії», від чого посилюється і комічність характеру, і жалюгідність його долі. Він проста людина, навіть дещо обмежена. Його жарти, як правило, нижче поясу. Капітан також полюбляє говорити про свій військовий клуб, що є для нього, очевидно, єдиною розвагою. Персонаж Сергія Лістунова має смішну вдачу, його простота та дитяча безпосередність, що яскраво протиставляється ученості Професора, викликає величезну симпатію. Капітан людина добра, чистосердна, без лівих умислів, до всіх ставиться по-дружньому(може тому, що в нього не вистачить хитрості бути лицемірним) та й розмірковує реально. Він ставиться до смерті нормально, як до неминучою участі. І навіть з нею по-доброму жартує.

Його надмірна життєрадісність дуже дратує Командора, нервового та тривожного. Цей персонаж Олега Дідика – суцільний згрудок нервів, головний організатор напруження у виставі. У арсеналі його пластичних прийомів типові для нервової людини елементи – хода назад-вперед, тривожні погляди, часом оціпеніння. Як нам стає відомо, Командор є підприємцем, він править долями своїх підлеглих, звільняє їх, хоча міг би цього не робити. Цей герой миршавий, слабохарактерний, дріб`язковий.

Особисто в мене, він не викликав симпатії ще й тому, що постійно зривався на своїх нав'язаних долею товаришів, які опинилися у такій самій ситуації і теж могли б репетувати, однак вони ведуть себе по-іншому. Командор же, наче некерована дитина, цілком піддається паніці, впивається нею. Його широкі рухи, театральна істерика забавляє глядачів. Випади на Капітана, який невимушено пропускає їх мимо вух, є особливо смішним елементом вистави. З Професором в нього більш приємні взаємовідносини, він навіть намагається дійти з ним до істини ситуації. Але змусивши його все логічно розкласти по своїх місцях, пояснити все, що відбувається з точки зору раціоналізму, Командор усе одно нападає на Професора. Все тому, що насправді він і не збирався дослухатися до іншої думки, навіть до думки ученої людини. Командор вже склав своє бачення, від якого не може відмовитися. Його замкнутість у шкарлупі власної думки робить з нього богобоязливого атеїста з явно нестійкою психікою.

Професор же, розсудливий та надзвичайно нейтральний, володіє спокійною пластикою: без емоційне обличчя, плавні рухи, гордовитість та «усе розуміння». Він згладжує гучність життєрадісності Військового та гучність тривоги Командора. Неодноразово Юрій Николаєнко у ролі Професора їх примиряв, коли ті переходили грань у своїх суперечках. Актор грає інтелектуального персонажа з науковою ступеню, який уже життя присвятив вченню, і у цій дивній ситуації не зраджує своїм ідеалам, а саме логічному аналізу та скептичній оцінці надприродного. Він щедро сипле «розумними» словами та цитує класиків, від чого Капітан на його фоні здається ще більш неосвіченим. З виразних засобів Професора можна також відмітити його кумедну манеру розмовляти. Він говорить трохи «у ніс», навмисно карикатурно викривляє свою вимову. Мене ж особисто підкорив його характерний виголос «Ха» та момент, коли він робив хвилю долонями. Персонаж вийшов милим, кумедним та не обділеним симпатією глядачів.

Пластика акторки Наталі Іванської, що грає жінку та випадає з тріо, побутова, особливо нічим не характерна. Адже вона для нас абсолютно незрозумілий персонаж. Все, що ми знаємо – вона - звичайна жінка. Акторка фігурує на протязі всієї вистави : виносить стільці, протирає уявні вікна, виголошує про страйк робітників. Жінка супроводжує життя наших героїв, але вони її не чують і не бачать. І вона розуміє це, тому й зупиняє свої дії та слова на півшляху, роблячи байдужий жест руками. У взаємодії з Капітаном, Командором і Професором поводить адекватно та просто. Чи розуміє вона, за кого її сприймають? Достеменно не ясно. Її несамовитий танок та фінальний вихід у глядацький зал в образі месниці або ж самої смерті вказує

нам на її диявольську сутність. А специфічна пластика акторки є яскравим завершенням вистави.

Тож, склавши всі елементи описані вище (декорації, музика, реквізити, пластика), досить обґрунтовано можна віднести роботу Ігоря Ладенка до жанру містичної трагікомедії. Усі стильові особливості, використані режисером, від комічних етюдів до страшного фіналу, яскраво промальовують цей жанр. Ми щиро сміємося над дійсно дотепними жартами, якими режисер наповнив усю виставу досить щедро, але й замираємо від жаху та напруження не рідше. І смішне, і трагічне переплелось у один клубок. Йде обговорення релігійних, сакральних тем, які також піддаються гумору. Самі персонажі є певними комедійними масками, стереотипними героями, що вказує на фарс. Вони смішні і в поодинокому варіанті, а, зібравшись воєдино, утворили так звану комедію характерів. За їх розмовами цікаво спостерігати, кожен з них стоїть на своїй позиції, не бажаючи мислити «по-іншому». Це, звісно, призводить до конфліктів, над якими ми теж захоплено сміємося. А чи смішно це? Мабуть, що ні. І Ладенко підкреслює це трагедією ситуації. Зацикленість на власному світі, не бажання бачити, чути, розуміти ближнього є хворобою людства та призводить до жахливих наслідків. Саме на цьому, як на мене, хотів наголосити режисер у своїй містично-філософській трагікомедії «Двері».

Життя не стоїть на місці, режисер продовжує працювати у «Театрі 19». Після описаної мною роботи, Ігор Ладенко презентував ще ряд вистав: «Чмо»(2006), «Наш Гамлет»(2009), «Але все ж таки»(2010), «Кароль»(2011), «Легкий спосіб кинути палити»(2012), «Шукаю роботу»(2013), «Почати спочатку»(2015) та «Тваринні історії»(2016). І надалі віддаючи перевагу психологічному театру. Його наступні роботи так само підіймають важливі суспільні питання, він і надалі розбирається, чому ж люди не можуть жити у мирі та згоді. Що править нашими інстинктами та бажаннями? Чому ми врешті решт недосконалі?

Наприклад, у виставі «Тваринні історії» за п'єсою американського драматурга, режисер порушує інші, ніж у «Дверях», але також саме соціальні теми і теж методом символізації. Тварини на сцені уособлюють людські вади та життя у соціумі: переслідування внутрішніми страхами, залежність від спокуси, сліпе слідування натовпу, виключення з суспільства – це неповний перелік тем, що розкриваються у виставі. Сенс зосереджений на гранях людського і тваринного, які постійно перетинаються, і це утримує глядачів у напруженні впродовж всього дійства. Філософські роздуми про сенс життя

збиваються на розмови про побутові речі. Сюжети змінюються, а актори приміряють нові образи.

Сценографія вистави так само, як і у «Дверях», лаконічна та стримана. Цікаво спостерігати, як базові костюми у процесі гри наповнюються образами. Декорацією слугують «стіл-пазл» та декілька полотен тканини. Так само присутнє єднання сцени та глядацького залу. І. Ладенко стирає кордони та ніби з`єднує два світи. Ми знову ж таки впізнаємо себе та свої погрішності. Виходячи з залу, людина застається думками з тваринами, які щойно її викрили.

Тож ми бачимо, що Ігор Ладенко тяжіє до вдумливих, психологічних, символічно-філософських та інтелектуально-дотепних вистав. Це є основою його особливого добре виваженого стилю і ефектної зовнішньої подачі. А талановито прописані комедійні персонажі додають яскравості виставам, роблячи їх живими та цікавими.